

עם ישראל – אייכה?

הלל ויס

למקטרג, שלטענותיו יש תמיד על מה לסמוך, להערות את כל רוחו בכל שפה שהיא, משפת גידוף בוטה ועד השפה האנינה ביותר. גם להפך. לשמוע ולהשמיע דברי סניגוריה בשקיקה עצומה, מהמנון גבורה חוגג ועד אֶלְגִּיה נאנקת, אחרת הפסדנו את עיקר העניין. לא נוכל להועיל בשום דבר. לא נוכל להקיף את תופעת ההוד והטירוף הנקראת עם ישראל, המתרוצץ כיהודי הנצחי אחשוור בין היותו תולעת יעקב להיותו ישראל: מי שיכול לשׁוֹר עם אל וגם יכול לו. האמת חזקה והכאב נורא: יוסף אחינו חוזר ונמכר. אחינו היא מילה מתנחלית, אנכרוניסטית, רק לבכות לשמעה, מי אח של מי, אם בכלל. יוסף אחינו נמכר בכל דור עשרים פעם מחדש, כדוגמת ילדי ישראל היתומים והעניים שנמכרו לעבודת הצבא בכל תחום המושב ברוסיה ומחוצה לו, ובפולין ובאוסטריה-הונגריה כדי לפדות את אחיהם העשירים מחובת הגיוס. כך, בממד מסוים גם היום, מגוון הציבור היהודי על בניו הממשיכים במלאכת קודש זו, בדחיית נפש מפני נפש במסווה סיטונאי של ערך נצחי. אבל האם, בדיעבד, לא חזה הציבור החרדי בצדק את הסתאבותו של צה"ל כצבא סמים וזימה? והאם הסתאבות זו מקנה לו לציבור החרדי את הזכות לעמוד על הדם? האם החילוני השמאלן, התובע גיוס חרדים בקול גדול, אבל בעצמו עשה הכל כדי להרוס את הצבא הן במלחמתו למען אתוס חדש לצה"ל, ובהפיכת המלחמה לבלתי לגיטימית מעיקרה, והציבור המשתמטים החילוני, אשר לדברי ראש אכ"א, עולה בכמותו על כל ההשתמטות החרדית, יש לו זכות מוסרית לתבוע ממישהו להתגייס לצבא? ובמקביל, אלה מהיהודים, הששים ל"מכור" את ביתם (כלומר להתפטר ממנו בכל מחיר) ואת ארצם, הבאים מכל המגזרים ומכל המפלגות, כי די להם בכובד הבית המועד את הצב שמתחתיו. הם כבר לא זוכרים כלל לשם מה צריך בית, ומה, אם בכלל, יעשו ביהדותם או בחייהם. לא לחינם דרשו חז"ל, ולא הבבא-בובה, תעשייני המיסטיקה של זמננו, כי יוסף הוא בגימטריה ציון, וטענו כי כל מה שארע ליוסף ארע לציון, תוך שהסמיכו את פרשת המרגלים בספר במדבר לפרשת מכירת יוסף. המרגלים מאסו בארץ חמדה, חששו מהכנענים הענקים תושבי הארץ וגרמו לראשי העם לומר "ניתנה ראש ונשובה מצרימה".

תומת היהודים שלאחר מלחמת העולם השנייה, כמו עמנואל לויטאס, זיק דרידה, גיורגי שטיינר ונועם חומסקי, כל אחד מהם על-פי דרכו, לרוח העולם, לרעיון אזילת המהות כביכול ולביטול האסנציאליות – היא רבה ועצומה. זהו גל חוזר של גילויים, טיפוסיים לאינטליגנציה היהודית המערבית, שהיתה נוכחת באותם הכיוונים הרפורמיים והאוניברסליים בין שתי מלחמות העולם, ומאז תקופת מנדלסון במאה ה-18 בימי הפרנקיסטים שהתפשטו באורחם ובקבעם על פני אירופה. מהות הרעיון של בשורת העדר, כקו מקביל לאינסטינקטים ניהליסטיים, ולתפיסות שונות של תיקון עולם אנרכיסטיות וסוציאליות לכל תחומי החיים, חולל את פירוק הדבק המחבר משפחה ואהבה, עם ולאום, זמן ומקום – ובעיקר לשון (דיקונסטרוקציה) שהפכה לפונקציונלית בלבד. התוצאה היא: העולם הפך ליתום או שהוא יתום. זוהי כמובן אשליה מטורפת והרסנית. האמת בינתיים, רק נעדרת, או הוכרזה ככזו, אבל היא תצוץ בבעתת אימים.

בטמפרטורות גבוהות במיוחד יש לאמת נטייה לחזור, זו משמעות האפוקליפסה. תהליך הפירוק יתרסק באחת. מאמריו של אריה סתיו ב"ניתבי" יכולים להצביע בנקל על מעורבותם של היהודים ביוזמות אנרכיסטיות, או בתנועות מהפכניות מכל סוג, בעיקר, התנועות הקומוניסטיות, האחראיות לרציחתם של מיליונים, וללבות את תודעת הנבזות היהודית כגורם קבע בדפוסי ההתנהגות הלאומית, המוכיחה כי כל מה שיבוא על היהודים מגיע להם בדיון.

שמעתי ממורי, פרופי הלל ברזל, כי פרופי יוסף קלויזנר מספר כי פגש את מנדלי מוכר ספרים בבית הכנסת באודסה ביום הראשון של ראש השנה, כשהוא מחרף ומגדף את היהודים במהלך כל התפילה וקובל כי אין עם בזוי כמותם. אבל ביום השני של ראש השנה פצח מנדלי בזמר "מי כעמדך ישראל גוי אחד בארץ". ולכן, כדי להתמודד עם מכלול הזוועות ודפוסי ההתנהגות הלאומיים הבזויים מאין כמוהם, כשאנו נדהמים עתה מולם, יש לדעתי לאפשר

פרופי הלל ויס מלמד ספרות באוני-בר-אילן, חבר מערכת הניב ומפרסם דרך קבע בכתב העת.

פעולה אקטיבית של חוטפיה. העם היהודי הפך עוד בטרם גלותו לגוי המנשק יד מכהו, אמנם גם בשל היות היהודי איש חסד ולא רק חנפן ופחדן. כל מיני מלשינויות ודיליטוריות היו התנהגות טיפוסית מאז ומתמיד, גם בארץ ולא רק בגולה, ולא רק בשואה ובספיחיה. גם בראשית הציונות, כמו בפרשת לישנסקי וניל"י לצד פרשת רצח דה-האן וכל פרשות "האדומים" היהודים הבולשביקים, שהגיעו לכאן כרוטוילרים שעברו מוטאציה, ופרשת הסזון וילדי תימן.

הדחף, שאינו בר-כיבוש, מהפקיר את המתנחלים לגורלם כפי שהופקרו המשת"פים הערביים ופרשת צד"ל הטרייה, הכל אמת שאין לה כפרה ואין לה מנחם. ישנה אבל תזכורת נאיבית חשובה והפוכה: תקומת עם-ישראל שבאמת התרחשה לצד הרשעות, גם בגין מסירות נפש והקרבה עצומה. אלה מאות אלפי האנשים, במשך מאתיים שנה, מאז עליות החסידים והמתנגדים בראשית המאה ה-19, בעליות הראשונות, בחלוציות בלתי נלאית, בארגון ההעפלה, בהקמת ארגוני המחתרות ובמפעל קיבוץ הגלויות, לצד הפשעים שנעשו שם. כל המלחמות עם האויב, ההקרבה והמסירות, יומם ולילה, ללא חשבון במשך עשרות שנים. האם כל זה יועיל ביום הדין ההולך וקרוב ובלתי נמנע? אין לדעת.

אך חיבת הקסטרופה של נירון קיסר אינה צריכה להעביר אותנו על דעתנו. דחף הנקמה בעצמנו, הכשת העקרב העצמית, היא צרה צרורה. אפשר לראות זאת במאות יצירות ספרות ישראליות, כאשר חלק גדול נובע מאי מתן לגיטימציה לשפיכות דמים באשר היא, עניין שהעם היהודי אינו יכול היה להתנזר ממנו, החל מן הרגע שנדחף לרשת את ארצו. רגשות אשם אמיתיות מלוות את היהודי, המנסה לרחוף את ידיו על ידי התאבדות. נתפלל שבגרות שמשון הפנימית של היהודי נגד עצמו, תמות נפשי עם הפלישתי שבתוכו, לא תתממש. המחיר יהיה עצום, כי העם יחזור למלחמה הנואשת ביותר בעל כורחו, בה כל יהודי שנתר יהפוך לנוקם סידרתי.

האם העם כולו יכול להתעשת קודם, כנראה שלא. העם צריך הוכחה ותזכורת מדוע מותר לו לגרש את אויביו ולהורישם. כל זמן שהוא לא יקבל הוכחה מוחצת מדי, הוא לא ייצא למלחמה. קשה לקבל שרק חשבון פוליטי צר, אינטרסים וחרדות הם סך כל המניעים שמפעילים יהודים. גם הדרך לגיהנום רצופה כוונת טובות שאין לבטלן, אף על-פי שהתוצאות עלולות להיות חורבן גמור.

ביטול היהדות

מהלכים הפילוסופיים והתרבותיים של היהודים המערביים יש שני מניעים, מנוגדים. האחד אידיאליסטי-חיובי, שיש בו גם ממד של בקשת הטוב, החסד ואהבה, שהוא הרעיון הקדם-נוצרי, בריחה מכל עניין פטישיסטי, ממוסדות חברתיים שהם בעיקר מדינה וכנסייה, פחד מנוראות השואה, שסימנה כל יהודי נסתר. הפחד מהשמדה תובע מהיהודי להכחיש את יהדותו, אולי כל רואיו לא יכירוהו וחי. כמו בימי רומי, בהם היה אדם נכנס למרחץ ומושך עורלתו. הממד השני, ההפוך, הוא ממד הציניות ושנאת הגוי, פיכחון היתר וטיפוח גס של

אין כאן כוונה מיוחדת להציק לקורא "נתיב" בדרשנות, אבל יידע הקורא, גם אם יזקוף זאת להתנשאות, שאם הסעיף הזה, הנראה כחיבת דרשנות לשמה, ובעיקר היכולת האוטומטית של דרשנות סיפורי היסוד של עם ישראל, סיפורי התורה חסר בכישורו ובהשכלתו. ויותר מזה, אם אין הם מופנמים אצלו, אז כלשון הרחוב: "חבל על הזמן". הוא נמצא מחוץ "למיתוס". לסיפור הקודש הלאומי העמוק, ומבלי התאזרחות עמוקה ביותר בפרטי הפרטים של משמעות הסיפורים, אין כל סיכוי לשפה לאומית מחייבת ומשותפת. אבל כתחליף, הקורא המשכיל יכול לחשוב על סיפורים אנטישמיים נטו. הוא יכול אולי לחשוב על יהודה איש קריות, על מכירת ישו, על כל אנטישמיות פעילה ולפעמים מוצדקת. או, בלשון עוד יותר פשוטה, היהודי מוכן למכור את האמא שלו ולסחור בעצמות הוריו, כפי שכתב המשורר הלאומי "בעיר ההרְגה".

הנקודה הבזויה ביותר היא זריקת הר הבית לכל הרוחות והשדים, בשיתוף נלהב של רוב האורתודוכסיה. ראש הממשלה הנוכחי המאשר, על אף קובלתו של אליקים רובינשטיין, היועץ המשפטי משרת הממשלה, נגד המשך החפירות, ל"התיר" לנאצים הפלשתיניים להמשיך בעבודתם לחיסול הזהות של העם היהודי. אבל, בפעילות הזו משתתפות גם כל הרבנויות הראשיות, פרט לרב שלמה גורן. בעובדה הזו, של עצימת העיניים מהקורה בהר הבית, היהודי התגלה קבל עולם כמלך השקרנים, שכאבו אינו כאב, ואפילו לא כטענתו של שילוק שהוא בשר ודם ככל האדם. רחוק מזה. מולדתו זרה, בקודשיו כפר מזמן, תפילתו להקמת המקדש היא כצפצוף הזרזיר כלשונו של רבי יהודה הלוי. אקט שגרתו שאין בו כוונה של ממש. מאות משאיות מפנות את אדמת הר הבית לאשפה בבחל קדרון ולאתרים אחרים בהסכמתו הפעילה של "ראש הממשלה", ובשתיקתם הרועמת של כל המפלגות המתיימרות להיות דתיות ללא הצעת אי-אימון אחת.

אבל עצור, האם זו כל האמת? הנה חתמו אישים על עצומה נגד הוונדליזם, לאחר שישה חודשי "חפירות" וקעקוע בלתי פוסקים של הוונדלים המוסלמים. הרי כל מטרתם היא להוכיח לעולם ולעצמם כי היהודים הפכו לסחי. כי אין לירוא מהם, כי אין הם יראים מאלוהיהם, ובכך הם מוכיחים כי מעולם לא היה בית מקדש, ועוד הם פוטרים בלעג כי "על היהודים לחפש את בית המקדש שלהם במקום אחר". והנה לפתע, רוב חברי הכנסת ובעיקר אנשי רוח וסופרים מן הבולטים של השמאל כמו ס' יזהר וא"ב יהושע, וכן לתוספת קישוט אנשי ימין ואקדמאים שקיבלו לגיטימציה לחתום, מפני שגם השמאל חתם ולפיכך לא יחשבו למשוגעים, הם לפתע "תובעים" מראש הממשלה כי תיפסקנה החפירות הוונדליות. האם הם עשו זאת רק בגלל קדושת הארכיאולוגיה, או כי בסתר לבס הם עדיין יהודים שאינם יודעים לאן להוליך את החרפה. אבל כעובדה הם הסתפקו בינתיים רק במחוות המעש, ועולם כמנהגו נוהג.

עניין פרשת החפירות המוסלמיות בהר הבית הוא סמל אדיר לחידלון הלאומי, אבל הוא בא על רקע של אלפי שנות רדיפות בגין יהדותנו, כפי שטוען אינג' יוסף דוריאן מן הליכוד, זה בגנים, ההזדהות עם השונא והקרימינל. הוא טוען כי זהו תסביך פטרישיה הארסט, בתו של איל העיתונות, שנחטפה על ידי אנשי מחתרת והפכה למשתפת

התנשאות, תוך שכחה גמורה של עקרונות חיוניים כמו הפסוק המפורסם מספר מיכה פרק ו', ח': "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוהיך".

הדחף הקוסמופוליטי בן זמננו, מלבד דחפי השחרור מעריצות הדת ומהתביעות האי-רציונליות שלה, לא בא רק לבטל את סכנת הפרטיקולריות היהודית שהפריעה ליהודי המתמשכל או המתייוון בכל דור ודור, אלא כעת יש לו ממד גורף וחדשני. היהודי מבקש להתלכד עם רוח העולם הפוסט-מודרני, שהיא במהותה אנטי-לאומית ואנטי-אוטונומית, הגויות העל-לאומית.

כוח הפשטה האברהמי שהוליד את ההכרה כי יש אלוקים, וכי אלוקים הוא המציב גבולות עמים, נשתעבד בינתיים וזמנית להפכו, כי אין ולא דבר, לא רק אלוקים אלא אין דבר בעולם. הדברים מתו. נותר "סיפור" בלבד לצורך הרייטינג. אם תפסת אוזנו של אדם בסיפור, וכמה שיותר בני אדם יותר טוב, "עשית את זה". במציאות כזו אין טעם ואין מקום ללאומיות באשר היא, ובוודאי לא לפרטיקולריות יהודית כה עיקשת, טרנס-היסטורית, הזורשת קידוש השם והמנוגדת לרוח העולם. היהודים-הישראלים, מאמיני תהליך השלום, רוצים לאותת לעולם משהו כמו אפרים מאני, גיבור ספרו הידוע של א"ב יהושע: "הייתי יהודי אבל גמרתי להיות... כבר ביטלתי את זה...". עמ' 126. זו "הנורמליות" וזו הפר-וורטיות. העולם, כלומר הגויים, גם הם סוכנים כפולים. מצד אחד הם רוצים שהיהודי יפסיק להעיק על מצפונם. הוא, העולם, מייחל שהיהודי ייעלם. מאידך, הוא יודע שהיהודי הוא תקוותו היחידה של העולם. נציג אלוקים אמיתי. עדות יחידה.

בינתיים, האליטות הנאורות, היהודיות והנוכריות, לא רק בארץ, כמו בית המשפט העליון למשל, שאין לו כבר מה להפסיד, והעושה שימוש וציני בסמכויות שנטל לעצמו, השילו מעל נפשם ערכים מוצהרים כמו דמוקרטיה למשל, או כבוד האדם או שוויון זכויות, אחווה או חופש, עד שאפילו עצם השמעת המילים כקלישאות, המתיימרות לייצג ערכים, היא כה מביכה ומביישת בעלי מצפון, הרואים מה עושים בהם מנגנוני החושך הגלובליים וארצות-הברית בראש. לכאורה, כך היו הדברים מאז ומעולם.

נכון, אבל הטכנולוגיה הוציאה כל בושמהארון. הטכנולוגיה היא מכפיל כוח אינסופי של היצר המבולי, של מין, אלימות וסמים. ההמצאות האלקטרוניות של מחשבים וטלפונים סלולריים, תמיד מן הדור הבא כסמל לכל צורת נגישות אפשרית, היא ביטול הערך של כל פרט השותף לרשת, הרס גמור של היחיד והאותנטיות האנושית, חדירה אינסופית לרשות הפרט, ששכח בשביל מה הוא פרט או אדם. הוא זוכר זאת כבת-קול של פרסומת. הפרסומת קודמת לחיים ומבטלת אותם, היא הצדקה האחרונה לחיים. מי שלא דאג להקים לו פירמידה בפרסומת לא היה קיים מעולם.

קללת "המדיום הוא המסר" משתלבת בינתיים בביטול כל ערך אנושי. הערכים נתגלו מכבר כביכול כחסרי כל ערך, הפכו לשרירותיים, מניפולטיביים וציניים אצל נטולי מצפון, המנצלים כרגיל את השוטים להאמין בהם גם לאחר החורבן הרוחני הטוטלי. אבל השוטים הנאיביים צודקים מלכתחילה. הטירוף הכולל חותר נגד עצמו ויתרום

בעיקר למהלך אחד: לצמא נורא לאמת הנעדרת, היינו לדבר ה', ככתוב בעמוס ח' וראה רש"י ישעיהו פרק מ"א, י"ז: "מבקשים מים". הנביא מתנבא על אחרית הימים "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו" (עמוס ח', י"ב-י"ג). וכשישוב אפו יכין להם לחם ומים וישכון שכינתו ורוחלון בפי נביאיהם.

הסוואת הלאומיות

ש ורות אלה נכתבות בראשית תמוז, תש"ס, בתחילת יולי למניינם, אולי מחר תיפול הממשלה, אבל ברק ימשיך בשלו. אני מציין זאת כי עד שהמאמר יראה אור, אולי אנחנו נראה חושך, ואולי כבר נהיה אחרי. נראה כי עד ראש השנה, מועד צאתו המשוער של הגיליון, תהיה כאן מלחמה ומה יהיה לאחריה? ברית כרותה לשפתיים, דברי אדם מחיתה לו.

לפיכך, רבותינו אינם רואים בעין יפה הערות מן הסוג הזה. בוודאי היו אומרים עפר לפיך, כלומר, סתום את הפה. החוויה הזו של ההידרדרות במדרון, חוויית ההישאבות הלאומית לחור השחור, היא עצמה מצריכה התבוננות בהתרחשה, כדי שהדור שלנו גם הוא יוכל להשיב לשאלות הדור הבא: למה הלכתם כצאן לטבח; מדוע חימשתם את רוצחיהם; מדוע הסווייתם את לאומיותכם היהודית; מדוע הפחדתם את עצמכם במדינת הלכה ומה היתה תרומתו של כל גורם חברתי, פוליטי או עדתי, או סקטוריאלי, או אינטלקטואלי, או תורני, להידרדרות במדרון.

למה כל נקודת סיום ב"משא ומתן" עם האויב היתה בינתיים נקודת פתיחה למתן הבא, במהלך הארוך שנפתח עם הניצחון בששת הימים, מהלך של נסיגה אל קריסה ידועה מראש. אין להאשים רק את משה דיין, בגין או כל מנהיגות אחרת. העם כולו רצה בנסיגות, לא שש להיות ממש יהודי. מה זה ממש יהודי, מהו יהודי מינימלי, זו הנקודה הטעונה הבהרה.

אמנם לפחות כל ציבור השמאל נעלב, ואולי בצדק, כאשר נתניהו לחש באזנו של הרב המקובל כדורי "שכחו מה זה להיות יהודים", מיהו נתניהו שיתגרה? במה הוא יהודי יותר מיוסי שריד, למשל! אבל זו עובדה. אנו רואים את התגלמות המורד הכללי בכל מהלכי היהודים, כמו הנכונות להמשך ולרדת מתחת לכל קו אדום, כמו בפרשת חאפז ובשאר אסד והכינרת. פרשת הר הבית, פרשת חלוקת ירושלים, פרשת 95 אחוזים מישיע, ומאה וחמישה אחוז לערפאת. האם עד כדי כך אנו פוחדים ממה שהיינו אמורים להיות? מדוע איננו מרגישים שהארץ הזו שלנו היא באמת, או מדוע אסרנו על עצמנו להילחם בינתיים בכל מחיר. רעדנו כעלה נידף, ויתרנו, בגדנו, מאסנו. כמו בהמתנה להמתת החסד. כמו גולם המהר"ל, שנלקח ממנו הקלף שעליו היה כתוב השם המפורש, סר צלם אלוקים מעליו, לקחו לנו את דיסקטת ההפעלה, אין הוראות שימוש. הפכנו לעיסה נטולת רצון, פרט לרצון לחזור ולהישאר גולם ולהיעלם.

האם הכל היה מדומיין כאן? ההיסטוריה? המדינה? העם? הלאומיות היהודית? הבריות מסביבי? כלומר הקולקטיב, האני? העצמי? הסביבה? הטבע? הנוף?

העולם: האינסוף? האלוהים? לדוגמה "העם", מי הוא "העם", זה ממשאל עם, "העם" היהודי-ערבי, או כלל הציבור של מדינת כל אזרחיה, שאכן הוכיח כביכול כי אפשר שתהיה מדינה ללא לאומיות כביכול, או לאומיות שהצטמקה לתרבות, לרב-תרבות, שציבוריה אמורים להצביע במשאל ציבורי, ביוזמת כל החלק היהודי לטובת חיסולו על ידי החלק הערבי, שמעולם לא הודה בזכותו של היהודי להגדרה עצמית, כלל עוד לא הביס היהודי את החלק הערבי במלחמה.

האם המשך ההתנכרות, לעצמנו ולבשרנו, קשורה בסיום התחלת פרויקט הגנום האנושי, המציין כי האדם הפך ללא אנושי במיוחד, בפרט שהוא צביר גנים, תואם מודל נשאף ומשוכפל, נקי ממחלות. כלומר להיות הכי גזעני שאפשר. לכאורה, ההתנכרות של האדם לעצמו היא חלק מהמהלך המודרני, מהאורבניזציה והטכנולוגיה, בהתפתחם לייאוש העלוי, לפוסטמודרניזם ציני שמגשים עצמו בשכלולו. אפילו היטלר לא חלם על סלקציה פנימית, להרוג את המשוגע שבתוכך, את היהודי. על זה חשב עמוס עוז ביצירתו "עד מוות" (1969). כעת יבנו – יחפשו את הפרט, בעל התכונות המועדפות בכל מקום בעולם. הורים יבחרו בשרשרת חומצות, המועדפות על ידי ההנהלה הגלובלית של העולם. החלק בעל התכונות הנחשבות לטובות או בריאות ישרוד, ובמקביל ישמידו או ידכאו את הגנים הלקויים שבתוכם או בתוך צאצאיהם.

הנדסה גנטית והשתלת אברים מקשרים בין המטפורות הטכנולוגיות לבין המטפורות הפוליטיות והאתיות. הולכת ומתגבשת מלחמת האדם בעצמו, שהיא המלחמה השטנית ביותר. הורים ישמידו את ילדיהם עוד לפני שנולדו. הביטוי הכמו-מקראי לכך הוא, כנראה, מלחמת גוג במגוג. סתירתו בתוכו, קטסטרופה אפוקליפטית המייצגת את הפסוק "אויבי איש אנשי ביתו" (מיכה ז', ו'), כאחד מהמאפיינים של עקבות המשיח על-פי שלהי מסכת סוטה. ביתו – במובן גופי, רוחו ונשמתו – כי אולי משפחה אין לו מכבר, אולי כבר קודם הפך לחד-הורי, אנדרוגיני, הומו-לסבי. כך בערך, כמו הסתירות שבתוך הפוליטיקה הגלובלית המדברות על דמוקרטיה כביכול, הבנויה על כבוד האדם וחירותו, והמנסה לנהל את העולם בדיוורור ישיר מעל העמים ומעל הלאומים ומעל המשפחות, ישירות אל הפרטים. כמו שברק מנסה לנהל את המדינה.

מה טוענת הנהלת העולם. ככל שיעלה גיל הנישואין, וככל שגשים תעשינה קריירות, כך ירד מספר הילדים. האדם הנשאף יהיה איש הסטארט אפ, זואון-קריירוס, יהיה לו יותר זמן לעצמו. הוא יקדיש את עצמו לעצמו. העולמות הללו, המבטיחים את "הטוב שבעולמות", מוציאים את האדם מן העולם. מה קשרם לשאלת מעמדם של היהודים בארץ-ישראל, אם לא ביטול ערכו של כל קולקטיביזם שאינו מקבל את אישורו מהנהלת העולם.

האם השיגעון של מדינת כל אזרחיה, שמתחיל עכשיו לרדוף אותנו, יתקע כאן יתד או שפדיה זו מתאימה, בינתיים רק למדינות מלאכותיות, רב-לאומיות, אימפריאליסטיות, זמניות, נטולות היסטוריה לאומית – ממוקדת מעבר לאופק המאה ה-17. שם ברוסיה, ברית המועצות לשעבר, או ארצות-הברית, ארץ רב-גזעית ורב לאומית, המצליחה להתקיים על בסיס הלחם, האהבה

והשעשועים, יוצרים אשליות של הצלחה כלכלית וסדר חברתי שביר להמוניה עם דמויות במצב אינפנטילי נצחי, שכפול של דמויות וולט דיסני שזכו לחיי נצח באנימציה. האם מדינת אזרחיה היא גלגולה הנשאף של מדינת היהודים, על ידי קבוצת נאורים מתבוללת שסיסתה המקבילה וההפוכה היא על הערבים שטרם גויסו לכנסת, הם שם ואנחנו כאן. או, שישאל היא במהותה מדינת לאום-דת יחידה. תושביה היהודים, המקבלים את מלוא ההיסטוריה שלה, רק הם יכולים לקבוע את עתידה. לדעתי, רק יהודים המקבלים באיזה שהוא אופן שהמסורת היהודית כולה, לרבות התורה שבעל-פה, היא מקור הסמכות העיקרי והמחייב, ראויים להשפיע על עיצוב השלטון בישראל. כל השאר הם נספחים בעל-כורחם. זו מדינה שרק הציורף המקראי המיוחד, המסורת וההיסטוריה שלה, ומה שנתפס אצל יהודי ירא שמים כהשגחה כללית, הצליחו לגרום להישרדותו של העם עתיק היומין. גם פרויקט הגנום מאשר את ייחודו יחד עם קרבתו לערביי ארץ-ישראל כבני אח קדמונים.

שלוש עושים עם בני האח ולא עם אויב. מי שהפך את הערבים לאויב, יותר ממה שהם, הם אלו שהפכו באמצעות תהליך השלום את הערבים הישראלים לערבים פלשתיניים. מדינת כל אזרחיה הבאה בשם הדמוקרטיה היא, בעיקרו של דבר, המצאת חיסול של יהודים על ידי יהודים, שלימדו את ערביי המדינה לתבוע את חיסול היהודים כביטוי של גזענות מצד היהודים. זו עמדה הבאה להציב נורמות התבוללות קומוניסטיות חדשות, שותפות קוסמופוליטית שבה חוגגת סיסמת הרב-תרבותיות, לא כביטוי של ריבונות לאומית, של הזכות להכרה עצמית, אלא לכל היותר כזכות מביכה לאוטונומיה תרבותית.

מדינה מדומיינת

דוגמה, יבחין הקורא, כיצד נתפרה בצורה כל-כך תואמת המסה המצורפת של עזמי בישראל, הכופר בקיומו של העם היהודי, למהדורה העברית של **קהילות מדומיינות** – ספרו של בנדיקט אנדרסון, 1983, בהוצאת האוניברסיטה הפתוחה, 1999. משה, שהיא חלק מהשדה הסימנטי הנרחב, הבנוי על סיסמאות קטלניות הנכונות תמיד רק בחלקן, כמו סיסמתו של מקלהאון משנות הארבעים: "המדינה היא המסר". סיסמה שהפחה רוח חיים בכזב התקשורת והעניקה לו את הקלף המנצח. בזמננו, כשאמצעי התקשורת האלקטרוניים מתאחדים לאמצעי אחד, כשפלאפון הוא גם טלוויזיה אינטרנטית המהווה מקלט-מסדר-לווייני של הקול הקורא במדבר, הטכנולוגיות הללו מסייעות בינתיים להפוך את העולם למזבלה אחת גדולה. הסיסמאות הללו לוכדות מראש את כל הפרדיספוזיציות הרוחניות והאינטואיציות הקיימות באטמוספירה של התקופה, ודוחסות אותן לתוך מחנה ריכוז רוחני ממית-כול.

התיאוריה הפופולרית של הקהילות המדומיינות של בנדיקט אנדרסון, הטוען – כי אומה היא קהילייה פוליטית מדומיינת כמגבלת (בשטחה ובמספר המתייחסים אליה כזו) וריבונית מעצם הגדרתה, מכניסה באופן חתרני, בשל הנסיבות הפילוסופיות

הפוסט-מודרניזם, גורם של אי יציבות תמידית לתהליכים ההיסטוריים. כי אם האומות הן רק קהילות, והקהילות חיות רק מכוח דימויון, כתכונה אנתרופולוגית, הרי שכל העניין הלאומי הוא קוריוז פוליטי, שרק פרמיטיב הנכנע לדימויו מוכן למות בשבילו.

התיאוריה על פירושה מנוצלת באופן ציני על ידי יהודים, שהזמינו את עזמי בישארה לכתוב מבוא לספר "קהילות מדומיינות", כדי לשלול את הזהות היהודית הלאומית מחד-גיסא, ומאידך-גיסא, לקדם את הזהות הפלשטינית המדומיינת כזהות לגיטימית. הטענה היא, כי אין למעשה עם כמושג אובייקטיבי לאורך זמן, לאורך ההיסטוריה, אלא התהוויות של מגבשי אוכלוסין, הרחוקים זה מזה לפעמים אלפי מילין, שיש להם בדימונם סיפור של עבר משותף, בגלל אינטרס בהווה, היוצר לכידות או תחושת שייכות בין פרטי הקהילות לקראת עתיד משותף – מתוך הסיפור הזה בלבד, שממנו אפשרי המבנה הדמיוני. אנשים מוכנים להקריב את חייהם למען דגל הקהילה המדומיינת, וזהו כל הלאום שהוא כביכול המצאה מקודשת של הלאומיות המודרנית.

תיאוריה זו, שממנה משתמע כי לעם אין מהות של קבע הקשורה בהיסטוריה העובדתית שלו, היא לא פְּבִדְיָה נרכשת. היא אחת מקביעות היסוד הבולטות של בית המשוגעים העולמי, בו כל אחד הלוּבש את הכובע הווירטואלי יכול לטעון כי הוא לפחות אלוהים או נפוליון מדומיין, ושהוא יכול להמציא אותו מחדש ולשלוט בו לפחות פרק זמן מסוים. הלוגיקה הזו אומרת כי מכיוון שאין אף פעם מהות ידועה, אלא הכול נמצא בתהליכי שינוי מתמידים, ממילא כל מושגי החוק והסדר הם מניפולטוריים בלבד. ולצורך העניין שלנו מושג הבגידה, שהוא היפוכו של מושג השייכות, בטל ומבוטל. כי כל מהות החיים היא נזילות משתנה, ומי שאינו מוכן להסתגל מראש ייכחד. לפי תפיסות אלו כל המציאות היא רק ביטוי של קואליציות ואופוזיציות אקראיות, שהצידוק היחיד שלהן הוא היכולת לגייס הרבה כסף לטובת מטרות פוליטיות גדולות, שהן המטבע הברורה של הכוח הפוליטי. זהו למעשה סוג של מרקסיזם-קפיטליזם נאור, שבו נרתם האינטלקטואל מראש לטובת קרנות המדע והמו"פ, המגייסות הון ל"מחקרים" המייצגים כביכול את צרכי הקהילה, שהם תמיד צרכי התקשורת.

כיצד קרה הדבר שתורת הקהילות המדומיינות, 1983, צצה יחד, או מעט קדמה, למונח מציאות וירטואלית, הצומחת יחד עם הכלים הטכנולוגיים ההולמים את החליפה הפוסט-מודרנית, והיוצרים אותה כאחת. כאן, יש לכאורה מקרה ברור, בו הביצה קדמה לתרנגולת. השיח העולמי על הפוסט-מודרניזם קדם לאינטרנט, תופעות כמו הפילוסופיה של ז'ק דרידה, קדמו לשיח על הפוסט מודרניזם ונכללו בתוכו. האימפקט הכולל והמצטבר הוא גל אדיר של תרבות כונית פוליטית, השואבת את הליגיטימיות שלה מהתגייסות מוקדמת של האתוס המערבי, היוצר מולקולה יודו-נאצית, שילוב של רצון לעצמה ולהתבטלות לטובת ניהיליםם מודע לעצמו. חלק מהמסכת ארוג בחבלי הפחד של היהודי, בניסיון להגן על עצמו ולהפוך את העולם לנוצרי יותר מנוצרי. דוגמה בולטת לכך היא הדיבור האין-סופי על "האחר".

פילוסופיה זו, שאותה פיתח במיוחד עמנואל לוינאס

כניצול שואה, אומרת שמרכז רגש האשמה צריך להיות מכוון לטיפוחו של האחר ואפילו ימות העולם. המחנכת להגיש את הלחי השנייה לאחר שהוא, היחיד או הציבור, נחשב לזר. הוא יכול להיות כל אחד מבחינת יחסי רוב ומיעוט, כתדמית או כערך ולא כעניין של רוב ומיעוט בפועל. זהו עניין של ערך המותג בעיני עצמו ובעיני זולתו. דוגמה בולטת לכך היא הכניעה לטרור של נשים וילדים, בשם כל מיני עמותות שמייצגות אותן כבעלי אינטרס טוטאלי, שכל זכויותיה וחובותיה של החברה נדחות בפניו. עוד לא מצאנו מעולם שהאחר לא ינסה להשתלט, אם אך יינתן לו, על היד המעניקה לו את כוחו החדש. האחר, במכה השנייה שלו, או מל השני, מה שנקרא SECOND WAVE, תמיד ינסה למחות את זכר התלות והתבוסה הקודמת בהתגרות ובתביעות אין-סופיות. כך בתנועות הפמיניסטיות, כך בסין, בפלשתיין, בכושים של אמריקה, בחרדים או בנאורים. כל חולשה מתורגמת מיד לניצול הצלחה, ולא רק אצל ערבים או ש"ס אלא גם במר"צ.

חילול התודעות

קורא יקר, האם ידעת שבתחומים פוליטיים, אידיאולוגיים ואף אקדמיים, הדימוין הוא רק מדומיין, כלומר מאורגן ומהונדס למצב ריק מכל דימוין, לתקינות פוליטית. כל חשיבה מטפורית נענית ומשתעבדת לקראת תכלית פוליטית חיצונית. שפה אחת ודברים אחדים, לטובת מייקרוסופט והמסחר הווירטואלי, שכדי להצליח עם מטרם היא בינתיים אין האישיות בשם זכויות הפרט כביכול שמחקו את האדם. בפרט, כשהדמיון מתיימר להיות מנוהל על ידי חלושי דעת, מניפולטורים ושקרנים ציניים, המתחזים לאידיאליסטים נאורים – כאשר התוצאה הנושלתית היא, שהחיים בוודאי, וגם המוות, אינם רציניים במיוחד לגביהם. החיים הם בסך הכול מחלה, עליזה או עצובה, שיש להיפטר ממנה בשלב כזה או אחר, והבשורה היא לכל היותר לקבל כמה דקות של תהילה בטלוויזיה. אולי יהיה זה סיפור טוב, מבחינת צורכי התקשורת, שיחזיק מעמד מכסימלי במהדורה אחת או שתיים, ייגרף אל הביבים יחד עם הדם הנשטף, ולמחרת יהיה כבר נושא חדשותי אחר, וגם טרנד חדש. מין אווירה יש כאן: בין פאניקה לבין פארסה, ניהיליםם שבע, המדבר על צדק חברתי כמו קומוניסט של סלון.

אבל גם "האיווי של מוות"¹ כבר מטיל שעמום נורא. הוא יכול להיות נכון לגמרי, אבל בשעת המשתה אין להפריע וגם אי אפשר. אפילו אם כל הנימוקים של אריה סתיו נכונים, אחרי שכבר טען אותם, מה ייעשה בהם? במציאות המזופופת (ZAPPING) של היום, קשה למצוא ערוץ לשוני תודעתי, אריך נגן, מתאים לקשר בין תודעות חלוקות המוכנות, אם בכלל, להקשיב זו לזו בכנות. לרבות מהתודעות המתנגשות בתוך האדם עצמו, כשהאני או העצמית שלו כבר הפכו מכבר לעיסה מבולבלת לחלוטין מרוב גירוים. או, אי-ערכים מתחרים, אמיתיים או מדומים, מרוב קונפליקטים בלתי פטורים, המאיימים על קיומו של האדם.

הדרך הפשוטה והיעילה ביותר להתמודדות היא

¹ סתיו אריה, "איווי המוות הישראלי", הוצ' מודן, 1998, 361 עמ'.

ורחוק, סוג של פונדמנטליזם יהודי, יחשוף, כי כל הדימוין הנבואי אינו אלא אמת. ואילו המדומיין הוא המרושע. אם ישאל עצמו הקורא מהם המושגים המיתולוגיים שמייצגים את כלל המהויות, את גרעין כל הקונפיגורציות ומפגש כל הקורדינטות של הקיום האנושי, התשובה היא: הדימוי והנוכחות של המהות שהוא המקדש היהודי בהר הבית, הממרכז את המקום, הזמן, הלשון והאדם (אולי הקב"ה יותר על הקורבנות. אם לא יבוא נביא ויבטל אותם, גם אז יש חובה להקים את המקדש, כי בינתיים אנו הקורבנות, וכל העולם הוא קורבן כי היהודים מסרבים להקים את המקדש.

יראה הקורא, עד כמה הוויתור או האדישות או המסירה האקטיבית של הר הבית לערבים, שהם הביטוי העמוק של היהודי האומר כבר איני יהודי, בגידה של כל מי שהיה שותף לה – הם שתרמו תרומה מכרעת לויתור על ירושלים, לויתור על יש"ע והגולן, לויתור על המדינה, על הצינונות, על הלאומיות ועל ההיסטוריה, הם שהפכו את הקיום היהודי למדומיין.

המושג העם היהודי חזר ונהפך בחלק גדול של השיחים הללו, בתנאי שהם אינם קשורים בשואה, למושג לא לגיטימי, גזעני, אטביסטי ומפוקפק. יהודים, אליבא דעזמי בישראל, חזרו להיות זכר לעדה דתית, אספסוף חסר לאומיות. העם היהודי האמורפי נותר לגיטימי במסגרת הצרה של עם ישראל, ביטוי אמוני המסתפק בבנות הקול ל"יעוצו עצה ותופר", כלחש השבעה לשדים קלים, זיכרון כפוי טובה מכוח הניסיון המטא-היסטורי, רווי הדמים. אבל, הוא משתק לחלוטין את התביעה הלאומית האגרסיבית והמרדנית להיות לישראל, לתבוע את ההיסטוריה כולה על בית דינה, להתחטא כעם, להתנוכח עם הקב"ה, אלוקי ההיסטוריה, להסכים וגם לריב את ריב ישראל, כפי שיעקב רב ושר עם המלאך. לא לוותר, לא לנו ולא לבוראנו, ובוודאי לא לעמים ולמשפטים על שהעדיפו לראות את נוולותו של יעקב ולא להרים את קרנו של ישראל.

אבל העיקר הוא לראות את עליבותנו כי קטונו מכל החסדים ומכל האמת שעשתה עמנו. הדימויים הללו והלשון המרומזת כאן יכולות, לצערנו, להישמע כבכיינות או פאשיסטיות, או אנכרוניזם, שלא באשמתי ובטעות כמובן, כמו שהם יכולים להישמע פואטיים או שבתאיים. על העולמות לא צומחות פצצות אטום פיזיות, ועליהם עדיין לא מחלקים פרסי ישראל. גם אליטות ביטחוניות או אינטלקטואליות, חילוניות קלסיות, כמו החוגים שמייצג בדרך כלל "נתיבי", אין בהן שמץ מן הקלט המטאפיזי הזהותי העמוק, הצומח יחד עם המילה שאנו מתנגדים לה יותר מכול. אבל, לצורך הדיון אנו משתמשים בה, והוא המיתוס הלאומי הטראנס היסטורי, שבלעדיו כל מאמציו ההירואיים באמת של "נתיבי" אינם קולעים בינתיים אל הלבבות האטומים.

אומה ששפת השירה שלה נאלמה לחלוטין, מלבד שהיא יכולה כביכול בפותנציה להיות עברית חילונית, אין לך סתירה מגוחכת מזו. אפילו שירי רטוש רוויים במאות אמרי לשון תפילתיים, יהודיים, כשכל הדאויין הכנעני אינו אלא דחליל ושאינו מחזיק מים. עבריות שאינה לגולה הישיר והמודע של היהדות, עבריות לעצמה, אין לך דבר עלוב ממנה. מה שיצא ממנה זה רבין וברק.

המנוסה, שאחת מסימאותיה הנלוות היא הרב-תרבותיות. יש כאן בארץ ובעולם שוק של רב-תרבותיות אבל אין כל תרבות. נראה שכל יהודי או ערבי או גוי אחר, למחצה או לשליש – שותף להרבה יותר מאשר תרבות אחת, או רובד תודעתי אחד. כל אדם יכול לעשות זאפינג בתודעה שלו. היום הוא כביכול מחויב ליהדות ההיסטורית ומחר לדמוקרטיה הליברלית. אבל למה הוא מחויב תמיד? מה שתורם בעיקר ובאופן בלתי נלאה לחילול התודעות ולהפיכתן לחלולות הוא הזירגון הציבורי האקדמי לסוגיו. הוא מידרדר ומתאחד עם תיבת התהודה הדהויה והדלוחה של שפחתו האידיוטית, התקשורת בכללה. מציאות זו, של קונפורמיזם קיצוני-חצוף-צרחני, אינה מאפשרת דיון צלול. למעשה כל דיון באחד מן הנושאים שעומדים על סדר יומנו של היחיד, או הציבור, בוודאי לא העם היהודי שנושאו היחיד הוא יצירת תנאי, שיאפשר את הצלתו הרוחנית והפיזית של העם היהודי והעולם בכלל.

בינתיים, נוצר מסך מושגים ומילים המשרה טמטום כללי על הפרהסיה הציבורית, בין אם היא מתימרת להיות אינטלקטואלית חילונית, שמאלית או ימנית, רבנית-ציונית או חרדית קלסית. כמעט הכול משתחוים למולך הדמוקרטיה – אחיו של מולך השלום – בן דודה של ההומו-לסבית, בת טיפוחיה של הפמיניסטית הוולגרית, לפחות נאלצים להצטדק מולו.

הצופה מן הצד, כשהוא חלק מהציבור, אינו שותף לשיח לדיסקורס – עוד מילה ארוורה מן הגרוטאות הפסאודו-אינטלקטואליות הגזעניות. מפני שאם אינך בדיסקורס שלנו אתה שייך לרב-תרבותיים, לאיזה שהוא מיעוט נסבל, אבל בוודאי שאינו שווה למעניק החסות. הוא חש שאינו אלא קורבן וגרורה של גלי הרס, גלי אוקיינוס אדירים הבאים אחרי רעידת אדמה. במקרה שלנו, במובן מסוים הבאים אחרי הרעידה שכבר הייתה, זו השואה. מחירה הגבוה והאקוויולנטי של התקומה עוד יוגש בסופו של חשבון. בינתיים היא הצליחה לטשטש, אמנם לפרק קצר, את זוועת הקיום היהודי, לפני הרעידה הגדולה שעוד תהיה. הכול כבר מחכים לה, כמין היפוך של משפט מפורסם הנמצא בכתבי עגנון: "שתבוא כבר הגאולה ובלבד שניפטר ממנה". כאן אומר הקורבן שיבוא כבר האסון ובלבד שניפטר ממנו. הלא זה החורבן הצפוי והבלתי נמנע, כמו אולי התקומה החוזרת שתהיה לאחרי. הרי הכול נהיו כאן שוטים, חובבי נבואות או פרוגנוזות, ולמה ייגרע חלקי. כרגע נראה שיש למצות את קבצת כוס התרעלה עד תום. הציבור אינו יכול לעשות דבר, הוא נע מתדהמה לייאוש ולויתור מראש על כל מאבק. אין במה להיאחז אחיזה של ממש.

המקדש והשפה

העניינים המהותיים, שהם תשובת המשקל לכל המתחולל ונשמעים כמעט לכל הציבור, בינתיים רחוקים. הם, הר הבית והמקדש ומערכת המשפט הנכונה – הסנהדרין, שהיא המנהיגות הנכונה, כנסת ישראל התורנית-אינטלקטואלית-מנהיגותית-שופטת. כל אלה נראים לרוב הציבור מאיימים ומופרכים שפשוט "תבל על הזמן", אלא לדשדש בכל ההבלויות. אבל ניתן כאן להצו ולשער – הכול ישתנה. מה שנראה עכשיו הוא

כיום, הדלות הרוחנית מתבטאת באמצעות שירת הסריסים והסרסיות ההומו-לסביות, האנדורגניני חולי הנפש. אין כמעט בכל גבול ישראל משורר אחד, שהוא משורר לאומי של ממש, מלבד ניסיונות ליריים שצצים-גוועים מדי פעם, כמו של האחים הרצל ובלפור חקק, בר-יוסף ואסתר ויתקון, שאינם יכולים לשאת במשא האומה, או הסופר הלאומי-היהודי-העברי הפסאודו-חילוני-דתי משה שמיר, שאין בכוחו ובכוח סביבתו, ואני בתוכם, להרים את נס המרד היהודי-עברי, להדליק ניצוץ שאינו כבה.

הספרות היהודית-עברית-ישראלית-כנענית-אנטישמית-פוסט-ציונית מייצגת גיאולוגית את כל השכבות הגיאולוגיות הללו. השאלה מהו עוביין, מתי הן מחלחות ומתי הן מתפרצות. הדוגמה הבולטת היא יצירתו של בנימין תמוז, שהיה הכול, בזמנו: כנעני, ישראלי, יהודי, קוסמופוליטי ואנטישמי. יש צורך רק בטמפרטורה אישית-ציבורית-פוליטית שהפוטנציאל הללו תשתחררנה.

בעל כורחו – אל החורבן

המאמר הזה הוא אולי שרטוט של מאמר גדול ממנו, מה שנקרא היום בזיגון האקדמי-ביטחוניסטי נייר עמדה, שבהפקתם מתמחים מוסדות עתירי או זעומי תקציבים, כאילו בזכות התיזיסים הללו ייסדק הלב האטום ותבקע המִרְבֵּקת הצמיגה והנוזלית, הקרושה והמרופשת שנקראת דעת הקהל.

אבל עוד מעט, לא עלינו, אם לא יתרחש נס לא משוער ומדוע שיתרחש, לא יהיה צורך בתיזיסים, כי המציאות תהיה כה דמיונית ולא מדומיינת שהיא תכריע בכוחה הרועץ ותקרקע את כל המסכים. "חי ה' כי בתְּמָה שפוכה אֶמְלֹךְ עליכם" (יחזקאל כ', ל"ג). המכתשת הזו תכתוש גם את האווילים וגם את האכמים והללו שישרדו, לא ירצו יותר לדבר, או לפרסם מאמרים ולא לעסוק במפעלי זיכרון והנצחה, הם יסתפקו בפסוק אחד ידוע. "זכור", ולא ידעו מי עשה לך, כי לא ידעו היכן שכן עמלק. בתוכם, או מחוצה להם.

כדי להדגים את האמור, אין לנו אלא להציץ אל כל עיתון מזדמן. למשל, מדור "מכתבים" במוסף "ספרים" של "הארץ", 7.6.2000. תחת הכותרת "האליטה השלטת מפחידה מפני הרב תרבותיות", מגיב פרופ' יהודה שנהב, שהוא עורך תיאוריה וביקורת, ובנוסף כתוב בתחתית תגובתו שהוא "מלמד בחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוני-תל-אביב, ואשר ספרו MANUFACTURING RATIONALITY ראה אור באוניברסיטת אוקספורד" (בעברית, פיברוק ההיגיון – הראציונליזציה). הפרופסור מתייחס לשני ניירות עמדה העוסקים באיפיון תרבות ישראל: דוח פרופ' ברכה: מדיניות תרבות בישראל, כ"ץ אליהוא וזהר סלע (מכון ואן ליר בירושלים, 75 עמ'), ונייר העמדה השני, על מדיניות התרבות של מדינת ישראל במאה ה-21, שביט זוהר ואחרים (משרד המדע התרבות והספורט, 197 עמ'), הכולל עשרות מאמרים של ניירות עמדה קצרים.

יהודה שנהב מתמרמר בצדק על יומרתם של מחברי ניירות העמדה לנסח "סדר יום למדיניות כללית של תרבות". הוא רואה בשלטון הריכוזי ביטוי של דיכוי

ושתלטנות. דומה, כי היום אין כלל גורמים סמכותיים, אלא רק גורמים המתיימרים להיות כאלה. לא נראה, שאיזו שהיא כוונה או מדיניות תהיה קיימת לאורך זמן, שתאפשר ביצוע תכנית תרבותית או כלכלית, אלא בתנאי שהיא באה לשרת את הציבור הערבי. תכניות למען יהודים אין בינתיים בכלל. הנחמה היא, כי מלחמת הכול בכל, שהגענו אליה, אינה מאפשרת תוחלת קיום לממשלה. רעיונות דיקטטוריים, כמו של אהוד ברק למשול מחוץ לכנסת, לא יצליחו להתקיים לאורך זמן גם אם יכריזו על מצב חירום. העם פרוע מדי כדי להיכנע. לא השמאל ולא הימין יקבל דיקטטורה זולה, ה"מציבה סדרה של שאלות על ההקשר שמתוכו מתפרסמים הדוחות; על סוגי הקהל שעליהם ואליהם נכתבו; על איסטרטגיות היצור שלהם; ועל סיפורי-העל שמהם הם יונקים ברובד הגלוי והסמוי". שנהב נזקק כמובן לקודים הרווחים של השיח האנטי סמכותי. אלא אם-כן, הוא של שנהב עצמו. התרבות "הישראלית" דומיינה והונדסה מראשיתה כתרבות אתנו-לאומית ולא כתרבות אזרחית. סוכניה המסורתיים הם המדינה ומה שמקובל לכוונת "האליטות הישנות". תרבות זו התארגנה בעיקר סביב שלושת הצירים המרכזיים של הלאומיות: זהות (יהודית, ציונית, גברית), טריטוריה (אדמת מולדת, ארץ הקודש) ושפה (עברית), תוך כדי שאיפה להומוגניזציה תרבותית וטשטוש מתמיד בין הגבולות של אומה ללאום ובין מדינה לחברה, בין עם לארץ, ובין יהודיות לישראליות. הספרות, הקולנוע, התיאטרון, המחול, המוסיקה והשירה עוצבו – מלמעלה או מלמטה – בידי מנגנונים מוסדיים שהכתיבו קודים, ז'אנרים והירארכיות תרבותיות ברורות. באחרונה נדמה שחברו להם יד כמה כוחות צנטריפוגליים המאיימים על מעמדה של ההגמוניה התרבותית לאומית, ואופציית ההשתחררות מן הלפיתה האיתנה של הלאומיות נתפסת כמחשית.

ספרו של דוד אוחנה "הישראלים האחרונים" הוא ספר חנופה קלסי של יהודי מזרחי, אקדמאי מתפעם, כמו כנראה הספר החדש של נסים קלדרון, עליו שמעתי רק מביקורת, המעלה את המחלות יחד עם הפיתרונות. ההנחה היא שהיו ישראלים או צברים שראו את הדרך הנכונה, או שהאנשים החילוניים, שוחרי הסוציאליזם החדש, הם האחרונים לדור "הצברים". רק אצלם טמון מפתח הקדמה והישועה, או בציפורניו של דור האינטלקטואלים העבריים, או בקמיעות האינטלקטואליים של המזרחיים המשוחררים, בין אם הם מאנשי "הקשת המזרחית" ובין אם הם ממתנגדיה, או בידי הפמיניסטיות. כל אלו הנחות מתחום הקהילות המדומיינות. לכל אחד קיימת ההצדקה העמוקה משלו, אבל ישנה הצדקת כל ההצדקות.

ישנה רק קהילה אחת לא מדומיינת המשותפת לכל השבטים הרב תרבותיים. "תורה ציוה לנו משה, מורשה

קהילת יעקב", כל השאר מניירות איך לא להיות מה שגזר עלינו.

תחושת אובדן הדרך, המבוי הסתום, היא תחושה המלווה יהודים רבים, בפרט אלו הגרים ביש"ע ובגולן, אבל גם יהודי הגר בשכונה ירושלמית סמוכה לגבול או ברובע היהודי מרגיש את תחושת "תחילת הסוף". הוא מרגיש כי הוא הופקר. קשה כמובן לדעת מה יקרה עד לפרסום השורות הבאות. האם הממשלה תיפול? האם

הכחשת השואה

הנזק של הכחשת השואה הוא שולי ועלוב לעומת הנזק הפתולוגי של הכחשת זהותנו היהודית, ומלחמתם של יהודים בכל יהודי שמנסה להחזיק בזהותו היהודית כמקור לזכות ההיבדלות, זכות ההגדרה העצמית, שההימנעות ממנה היא השמדה פיזית צפויה וקרובה של העם היהודי בארץ ישראל ובחלק הנקרא מדינת ישראל. לצערנו המונח "זהות יהודית" הפך לכינוי כל התפל, המתבטא במונח שרידות (הוא שונה רק אצל מילשטיין שבהקשר מפעלו פירושו מאבק), שהוא הקוד המוסכם לכניעה ולוויתור, העיקר לחיות ואפילו כתולעת בביב הגטו. מונחים כמו ניצחון ונקמה הפכו מכבר, מזה עשרות שנים, למושגים פסולים. אך הם ממשיכים ונוסעים לכנסי פיוס עם "ארוץ הספרים היהודי".

ביטול התוכן, ובפרט ביטול המחויבות להיות יהודי, היא גם תוצאת הפחד האוחז בעורפנו. הצעקות נגד הכחשת השואה, בטענה כי המלחמה בהכחשה מסייעת לכך "שהעולם לא ישכח וכי השואה לא תחזור...!", תרומות בנסיבות של היום לתופעה הפוכה בדיוק. לכניעה לחידלון, לניסיון זול למדי להשיג את שאריות האמפטיה כלפי היהודי הנרדף. לפעמים דומה כי יש משהו של צדק בהתעללות של הערבים האנטישמיים, האומרים כי היהודים מנסים לנצל את השואה כדי לזכות באהדת העולם. מה שנקרא אצל א"ב יהושע, זכות הנדונים. האחיזה בזכות הזו תזכה אותנו לכל היותר בהספדים יפים של בעלי המצפון. דוגמה לכך היא מסעו של יוסי שריד בפולין יחד עם ויצמן והרב לאו. שריד, החבוש כיפה, האומר "שמע ישראל, שמע ישראל וישראל שומעתי", באופן הציוני הגס, הפרובוקטיבי, שאינו יכול להשלים פסוק כצורתו. לא פסוק גריל, אלא הפסוק שמיליונים יהודים הלכו אותו אל מותם כשהוא מילתם האחרונה. אז קם הרב הראשי הרב ישראל לאו ולחץ את ידו. עם ישראל לא ישכח. מי זה עם ישראל ומה משמעות זיכרונו. לבריחה מהאיוס הקיומי הנוכחי ויותר מכך, לא רק שהשכחה המכוונת והזדונית תורמת לבריחה, אלא היא יוצרת מוטציה מטורפת הדוחפת את תהליך ההבגדה של היהודי בעצמו. היא חושפת את היהודי כמפלצת אנושית, עד כדי חס ושלום היסחפות והצדקת כל מה שעשו ליהודים רשעי הגויים.

כשהיידר נבחר באוסטריה, עשתה ישראל סקנדל עצום. זה בסדר, כל עוד הרעש אינו מיועד להשכחת הסכנה האורבת כאן. הרי לשם כך היה הרעש חלק מן המהומה. ההכחשה העצמית כיום של היהודי היא כביכול תנאי לקיומו, ואינני יכול למחות מזיכרוני קטע ספרות שמלווה אותי עשרות שנים.

בספרו של חנוך ברטוב "פעעי בגרות" מגיע הצבר הצעיר, חייל הבריגדה, למחנה עקורים. ברישמות האינסופיות של העקורים הוא מגלה אדם ששמו כשם משפחתו, קרוכמאל. כשהוא פוגש את המוזלמן, הוא מספר לו כי ניצל מפני שהיה בונדר קומנדו². הניצול מסביר לו מה פירוש הביטוי זונדר קומנדו, ומבקש מהצבר לקחת את כתובתו הצפויה. הצבר אומר לו: "מחר ניפגש", אבל לעולם הוא אינו חוזר. מי צריך קרוב שהיה בשואה, מי צריך את האיש משם.

הסכמי קמפ-דיוויד ייחתמו קודם! האם תהיה התפרצות אלימה בטרם עת? תמיד אפשר להתנחם כי תחושות של סוף העולם היו גם בעבר, ערב כל המלחמות ובחלקן במהלכן. אבל עתה זאת תחושת ההתקרבות לחור השחור, ההישאבות לקטסטרופה כתוצאה מתהליכים שהיהודים או הנהגות היהודיות שותפות להן, הנהגות שגוררות את העם בעל כורחו אל חורבנו.

האם נכון לתלות את תחושת המבוי הסתום בהנהגות? בתרבות הצברית, שגם בגין ושמיר היו חלק משלשלת המעידות? האם התנהגות ממשלת שמיר-רבין בימי האנתיפאדה, או בוועידת מדרד, היתה ביטוי של בלימה, או חלק משרשרת התהליכים של הנסיגה. כיום, מה זה משנה בעצם? האם המאמרים של משה שמיר שכונסו ב"פרוטוקול של מפולת" והנאומים נגד בגין בימי קמפ דיוויד הראשון לא הוכיחו את עצמם? אך לא נראה שנכון וצודק להתגולל רק על המנהיגים. הם היו מנהיגים המשקפים את רוח העם, כל אחד כפי דרכו.

החזיונות המפלצתיים שחלפו לנגד עיני הצופה הנדהם, במנוסה המבוהלת מלבנון, הפקרת הנשק, הבגידה המחושבת והקרה בצד"ל, לכאורה כל-כך מדהימים, מנוגדים לערכים או לאשליה, שהציונות הצליחה או דמתה להצליח להעמידם כנכסי קבע לקיום הלאומי המתחדש, כמו הגנה עצמית והגדרה עצמית. אבל, החזיונות מאשרים למעשה את נבואות הלב. אלו לשעבר ואלו של העתיד, כי הכול היה צפוי. הכול צפוי והבחירה של העם ניטלה ממנו. יהודים רבים משתאים ואינם יודעים את נפשם. חלקם המועט ביותר יודע כי לא ניתן יהיה לעצור את הבריחה והבגידה, הנטישה וההפקרה ולהציגם כפרשת גבורה.

עם ישראל: בניך נתונים לעם אחר. שיתוף פעולה מוקדם של ברק עם האו"ם ועם החיזבאללה, כדי לביים את הצגת יציאת צה"ל מלבנון, אינו רק בגדר הנחה של שונאי השלטון, אלא פרי מאמרים כמו של מתי גולן ותגובות אנשי צד"ל. הירי בפצצות המרגמה כדי ליצור מסך אש היה ירי מדומה, לביים את הצגת ההרתעה, כדברי צד"ל. האו"ם ידע וחיזבאללה ידע, ורק אנחנו לא ידענו. בכל מקום שכתוב צד"ל, צריך לכתוב צה"ל או מדינת ישראל.

אבל, האם הנטישה וההפקרה הם מקרה?

ניתן לראות כי חלוקת נשק ליהודי מטולה נעשתה רק בגין האבסורד שאינו ניתן להשתקה. אבל השאלה היא, האם הנשק הזה אמור להיות מענה לעצמת האיום, ובעיקר מדוע לא היה נשק הולם ליהודי מטולה כל הזמן, ובפרט, מדוע פורק הנשק של ההתנחלויות לאורך שנים באופן ציני למדי.

לשם כך יש לבדוק את משך ההפקרה המכוונת, הצניית והסדיסטית ביש"ע, שבאה לדחוק את היהודים למעשה ייאוש כדי להצדיק כל נבלה כלפיהם, או להפקיר אותם לידי חיות צמאות דם, כפי שהיה בפרשת גולדשטיין, כאשר הצבא התעלם וקיבל הוראות לפנות את חברון. כפי שאמר רבין, לאחר פרשת הרצח בחלחול, כי אם היהודים מתנהגים כך, אלא תהיה לו בררה אל לשעות לדרישות הערביות.

מדוע הפך הצבר, בממד מסוים שלו, למפלצת אנטישמית?

² עיין ב"נתיב" מסי 74, "עדויות מפתחו של גיה" נוס", על ספרו של גדעון גריף "בכינוי בלי דמ" עות" על הזונדר קומנדו.

אם לא יהיו לנו קרובים כאלה, הצרעת לא תדבק בנו. אם לא נהיה קרובים של יהודים מזוהים, אולי האויב לא ישמיד אותנו. נהיה עם נורמלי, בלי זקן ובלי פיאות, בלי כינים ובלי שטריימיל, בלי תורה ובלי ארץ-ישראל ובלי מדינת היהודים. זה הכול פס מן העולם הגלובלי. מקשה אחת, כלכלה אחת, חינוך אחד. אנו, אזרחי העולם, גמרנו עם צרת היהדות. אנו משולים לילד הקטן בגטו המרים ידיים, אך מחזיק באמת פצצת אטום.

היהודי משקיע את האנרגיה שלו במושג ההישרדות, במסעות לפולין למחנות ההשמדה, ובכך הוא מפצה עצמו על כך שהוא מתחמק משאלות הביטחון המחרידות. שהרי הוא זוכר, אבל מה הוא עושה עם כל הזיכרון הזה. הוא מתרגם אותו לאנרגיה להשמדה עצמית. הוא חושב שכך הוא משלם את מס הזיכרון. הוא פודה את עצמו מלמרוד עכשיו ולברוח ממתנכלי הנוכחיים. היהודי הנורמטיבי עושה הכול כדי להתכחש לחומרת מצבו, ולפיכך, כדי ללבות את התכחשותו, הוא חייב לבדות לעצמו את הסיפור. הוא על סף שלום, וככל שהוא יהיה פחות יהודי אותנטי או פונדמנטליסט, יגדל הסיכוי לשלום. לפיכך, יש להילחם מלחמת חרמה ביהודים הישנים המביאים עליו את כל הצרות, ומונעים את הנורמליזציה המיוחלת. אילולא היו הם, היה כבר כאן מזמן שלום, ולפיכך כל אמצעי להילחם ביהודים הישנים, האותנטיים, הדתיים או הפונדמנטליסטיים, כאילו היהודים הללו רודפים את היהודים "הנורמליים" ונמהווים להם מזכרת עוון על

יהדותם. יש להם "דין רודף". כך שמעתי במו אוזני פעמים אחדות מאנשי שלום בכירים ביותר, דתיים כמובן, לפני שנת 1992.

אבל כנראה שהרצון הזה לא להיות, לברוח מעצמנו ולעשות שלום לא עושה מספיק רושם על אומות העולם. "כל רואיהם יכירום", כמו שאירע לארבע אימהות למחרת הבריחה הגדולה מלבנון. כאשר התייצבו על גדר המערכת כדי לעודד את החיזבאללה לעשות שלום, הן זכו לקיתונות של גידופים ותנועות מזרחיות ידועות, כיאות להן. ובכן, למה הגענו היום מבחינת הקול הלאומי?

האם קיים העם היהודי בייצוגי הספרות התרבות והאמנות שלא בדרך נלעגת? האם קיים עם יהודי או יהודי בחוק, בייצוג המשפטי – בפסיקה, בייצוג החברתי הכלכלי, התקשורתי? בקושי רב מאוד, בדלת האחורית ובהתנגדות וחדשנות עצומה.

כיום, ברגע זה, מכוחה של האמת הנעדרת, אין עם ישראל ממש. אין זכות הגדרה עצמית לעם היהודי. ובינתיים, אין פוליטיקאי או מדינאי שירים את הנטל, פרט לתמהונים אחדים המוצאים את דפי "לכתחילה" למנהיגות יהודית. כפי שהכנענים, העברים הצעירים, היו תנועה מבשרת אסון של חמישים שנות המדינה. הגרעין של התנועה היהודית-לאומית, הכולל יחד עם כל מאמצי הגאולה הקודמים, יסייע לשחרר את הפקק התקוע בלבבות ובמוחות, וייסד את העם היהודי-עברי על אדניו הנכונים ■

נאום קונסטרוקטיבי, הגם מגושם משהו, המכשיר את הקרקע לקראת הסדר עם ישראל.

איתמר רבינוביץ,

על נאומו של שר החוץ של סוריה לאחר הפגישה בשפרסטאון,

בו הכריז כי כוונתה האסטרטגית של דמשק היא "להחזיר לסוריה את פלסטין כולה".